

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาในการทำวิจัย

ในดินแดนภาคเหนือของประเทศไทยโดยเฉพาะเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน นั้นนอกจากจะเป็นดินแดนชายแดนของประเทศที่มีเขตพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศพม่าและประเทศลาวแล้ว ยังนับได้ว่าเป็นดินแดนที่มีราษฎรชาวจีนอพยพอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (ซึ่งต่อไปจะเรียกโดยรวมในที่นี้ว่า ชาวจีนอพยพ/อดีตทงซ.) อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ พ. ศ. 2504 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลามากกว่า 40 ปี ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มแรกเริ่มนั้นรัฐบาลไทยภายใต้หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กองบัญชาการทหารสูงสุด กองทัพบก ได้ดำเนินการจัดที่อยู่อาศัยให้แก่ชาวจีนอพยพในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย พม่า ในเขตจังหวัด เชียงใหม่ เชียงรายและแม่ฮ่องสอน

ด้วยสภาพความเป็นอยู่ทั้งทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีตามแบบชาวจีนตลอดจน การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิประเทศและบทบาทของชาวจีนอพยพที่ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางการเมือง และการปกครองเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการปรับตัวของชาวจีนอพยพเพื่อเข้ากับสังคมไทย ซึ่งสิ่งดังกล่าวย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ทางกาลเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้นการศึกษาในด้านการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวจีนอพยพจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ทางด้านสังคม การพัฒนาอาชีพภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยตั้งแต่ช่วงเวลาที่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในลักษณะความต่อเนื่องของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของไทยให้มีความชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นการศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของชาวจีนอพยพ
2. เพื่อเป็นการศึกษาถึงนโยบายของรัฐบาลไทยในแต่ละสมัยตลอดจนแนวทางการปฏิบัติของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีนอพยพ
3. เพื่อเป็นการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานของรัฐบาลที่มีต่อพัฒนาการทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของชาวจีนอพยพ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ได้เข้าใจถึงนโยบายและแนวทางการปฏิบัติของรัฐบาลที่มีผลต่อชาวจีนอพยพอดีตทจข. ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2527- 2542 อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนชาวจีนอพยพอดีตทจข. ในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางในการวางแผนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของหน่วยงานทั้งในภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ ที่จะเข้ามาเกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานเขียนที่มีผู้ศึกษาเรียบเรียงหรือเขียนไว้เกี่ยวกับเรื่องของชาวจีนอพยพอดีตทจข. นั้น ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการรวบรวมข้อมูลของทางราชการ โดยเป็นเรื่องราวจากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้รับในระหว่างการปฏิบัติงานในหน้าที่ราชการ ดังจะเห็นได้จากงานเขียนที่ปรากฏเช่น

หน่วยเฉพาะกิจ 327 กองทัพภาคที่ 3 กองบัญชาการทหารสูงสุด (2530: 15-24) ที่ได้รวบรวมประวัติความเป็นมาของอดีตทหารจีนคณะชาติกองพล 93 ตั้งแต่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานทหารตามนโยบายของทางรัฐบาลในขณะนั้น ดังนั้นงานเขียนนี้จึงมีลักษณะเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลและการดำเนินการปฏิบัติของหน่วยงานทหารที่รับผิดชอบต่อกลุ่มชาวจีนอพยพในช่วงเวลาต่างๆ อันเป็นไปในลักษณะของการบันทึกการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการภายใต้นโยบายของรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งทำให้สามารถเห็นนโยบายตลอดจนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่รับนโยบายในการดูแลกลุ่มราษฎรชาวจีนอพยพได้เป็นอย่างดี

กาญจนะ ประภาสวุฒิสาร (มปป. : 29-32) เป็นผู้เขียนที่อดีตเคยเป็นนายทหารยศพันเอกผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยตรงต่อกลุ่มชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติเมื่อครั้งรับราชการทหารใน ส่วนของหน่วย บก. 04 และหน่วยเฉพาะกิจ 327 ซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการทหารสูงสุดและ กองทัพภาคที่ 3 โดยผู้เขียนได้เขียนเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับชาวจีนอพยพอดีตทจข. จากประสบการณ์ที่ได้รับในระหว่างที่ปฏิบัติงาน ดังจะเห็นได้จากผลงานของผู้เขียนในเรื่อง “คอยแม่สะลงงในอคิด” และ “จีนอพยพที่หมู่บ้านผาดั้ง” โดยงานเขียนทั้งสองเรื่องดังกล่าวเป็นการเขียนขึ้นจากข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ราชการทหาร ซึ่งนอกจากผู้อ่านจะได้ข้อมูลในส่วน ของประสบการณ์โดยตรงของผู้เขียนแล้วยังสามารถจะกรองเอาข้อมูลบางประเด็นได้ในส่วนที่เป็น ข้อมูลของทางราชการเท่าที่ผู้เขียนจะเปิดเผยได้ในเวลาเดียวกัน

งานเขียนที่เกี่ยวกับชาวจีนอพยพในอีกลักษณะหนึ่งที่มีปรากฏ คือ งานเขียนประเภท วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรในลักษณะที่ผู้ศึกษาเป็นนายทหารและมี หน้าที่รับผิดชอบต่อกลุ่มชาวจีนอพยพอดีตทจข. จึงได้ทำการศึกษาและเขียนเพื่อเสนอเป็นผลงาน ประกอบการศึกษาระหว่างการศึกษานในหลักสูตรเช่น อนันต์ บำรุงพฤษย์ (2533: 18-20) ได้ทำการ

ศึกษาปัญหาผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติในส่วนที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ถึงแม้ว่าแหล่งของข้อมูลอาจจะมาจากที่เดียวกันกล่าวคือ ข้อมูลจากหน่วยราชการทหาร แต่ในขณะเดียวกันเนื่องจากผู้เขียนดำรงตำแหน่งหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาวจีนอพยพดังกล่าวผู้เขียนย่อมมีประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งเหตุการณ์ที่ต่างจากผู้เขียนท่านอื่น ดังนั้นงานเขียนนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำการศึกษาในเรื่องกลุ่มชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติในอีกแง่มุมหนึ่งด้วย

นอกจากนั้น ฤชญา เจริญวงศ์ (2533: 12-18) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติไว้เรื่องหนึ่งแต่เป็นการศึกษาในลักษณะการสำรวจเบื้องต้นเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะทำการศึกษาและค้นคว้าในเรื่องนี้ที่เน้นเฉพาะด้านต่อไป

จากงานเขียนข้างต้นที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเป็นงานเขียนของผู้ศึกษาชาวไทยที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับชาวจีนอพยพซึ่งจะเห็นได้ว่ายังมีข้อจำกัดในด้านจำนวนของผู้ที่ทำการศึกษาที่มีจำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนอพยพโดยเฉพาะชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาตินั้นเพิ่งจะมีการเปิดเผยอย่างเป็นทางการเมื่อไม่นานมานี้เอง กล่าวคือ ประมาณไม่เกิน 20 ปีนี้เอง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ประวัติและความเป็นมาของราษฎรชาวจีนอพยพกลุ่มนี้คลุมเครือและไม่ปรากฏให้เห็นมากนัก

เมื่อไม่นานมานี้ได้ปรากฏงานเขียนที่ได้ทำการศึกษาในเรื่องนี้ไว้บ้างแต่ก็เป็นเพียงงานเขียนที่ยังมีข้อจำกัดในลักษณะที่เป็นการรวบรวมข้อมูลเฉพาะด้านเคียวดังปรากฏคือ ข้อมูลจากหน่วยราชการทหาร ประกอบกับเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนรับผิดชอบในหน้าที่ราชการทหารจึงอาจทำให้งานเขียนที่ออกมามีข้อจำกัดทั้งทางด้านเนื้อหาและลักษณะในด้านการแสดงความคิดเห็นประกอบการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งอาจเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้งานเขียนดังกล่าวมีลักษณะเป็นเพียงการรวบรวมจากข้อมูลของทางราชการทหารในส่วนที่สามารถจะเปิดเผยได้โดยอาจขาดคุณลักษณะของวิธีการตีความและการวิพากษ์วิจารณ์ที่น่าจะทำได้เมื่อเทียบกับผลงานการศึกษาและการค้นคว้าทางวิชาการอื่นๆ ในแขนงเดียวกัน

ส่วนงานเขียนที่มีผู้ศึกษาเป็นชาวต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาตินั้นจะพบในสองลักษณะกล่าวคือ ลักษณะแรกเป็นงานค้นคว้าศึกษาในรูปของวิทยานิพนธ์ซึ่งปรากฏไม่มากนักที่เกี่ยวข้องนั้นคือ Kenneth Ray Young (1970: 51-57) ได้ทำการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติในลักษณะประวัติความเป็นมาในลักษณะทั่วไปโดยไม่ได้ทำการศึกษาเฉพาะในด้านใดด้านหนึ่งจึงทำให้ความเข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวกับชาวจีนอพยพกลุ่มนี้เป็นไปในลักษณะพื้นฐานเท่านั้น ส่วน Robert H. Talor (1973: 21-28) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเฉพาะในด้านประวัติความเป็นมาของชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติในด้านสาเหตุแห่งการอพยพออกจากประเทศจีนในช่วงสงครามกลางเมืองและการอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศพม่าจนถึงการถูกรัฐบาลพม่าผลักดันให้อพยพออกจากประเทศพม่า

นอกจากงานค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนอพยพกลุ่มนี้โดยตรงคงได้กล่าวมาแล้วนั้นยังมีงานเขียนอีกลักษณะหนึ่งคือ งานเขียนที่ไม่ได้ศึกษาในเรื่องนี้โดยตรงแต่มีเนื้อหาในบางส่วนที่เกี่ยวข้องเช่น

Bertil Lintner (1994: 102-115) ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีประสบการณ์สูงในงานเขียนที่เกี่ยวกับชายแดนไทย-พม่า โดยนำเสนอในประเด็นของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะกรณีปัญหาเขาเสพติดที่เป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบันและมีบางส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหาผู้อพยพซึ่งส่วนหนึ่งคือชาวจีนอพยพ

Alfred W. McCloy (1992: 137-157) ได้นำเสนอผลงานที่เกี่ยวกับปัญหาเขาเสพติดซึ่งถือว่าเป็นปัญหาร่วมกันของทุกประเทศในโลกโดยเสนอมุมมองของปัญหาที่น่าสนใจคือ ประเด็นปัญหาทางการเมืองภายในของประเทศที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นประเทศไทย ประเทศพม่า และประเทศลาว เป็นต้น ตลอดจนการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ระหว่างสงครามเย็นและบทบาทของประเทศมหาอำนาจอย่างประเทศสหรัฐอเมริกาภายใต้การดำเนินการขององค์การสืบราชการลับหรือที่รู้จักกันทั่วไปคือ หน่วยงาน ซี.ไอ.เอ (Central Intelligence Agency) ซึ่งมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอพยพเข้ามาของอดีตทหารจีนคณะชาติในประเทศไทยภายหลังการถูกผลักดันออกจากประเทศพม่า

อย่างไรก็ตามผลงานการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นนั้นส่วนใหญ่เนื้อหาจะเป็นการศึกษาในประเด็นของปัญหาเขาเสพติดที่เข้ามากระทบกับชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาอยู่อาศัยในแถบชายแดนไทย-พม่า-ลาว แต่ขาดการศึกษาในลักษณะของปัญหาในด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นประเด็นปัญหาด้านเหตุที่สำคัญ

ด้วยเหตุนี้เพื่อจะได้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางทั้งในด้านการศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของทางราชการและเอกชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะที่จะสามารถนำผลของการวิจัยนี้ไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อแนวทางในการวางแผนนโยบายและแผนการปฏิบัติงานอันจะเป็นการปรับทิศทางและการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในด้านแนวทางการปฏิบัติที่มีต่อชุมชนชาวจีนอพยพได้ต่อไป ผู้วิจัยจึงพิจารณาเห็นความจำเป็นที่น่าจะได้มีการศึกษาและการค้นคว้าในเรื่องนี้ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นลักษณะวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

1. ศึกษารวบรวมเอกสารทั้งทางราชการและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ อาทิ เอกสารจากหน่วยราชการทหารคือ กองทัพอากาศที่ 3 กองบัญชาการทหารสูงสุดและหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิแห่งประเทศไทยราชูได้หัววัน

2. ศึกษาจากงานเขียนและบทความทางวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ

3. การสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งลักษณะการสัมภาษณ์เป็น 3 ลักษณะคือ

- (1.) การสัมภาษณ์อดีตผู้นำทหารจีนคณะชาติรุ่นแรกที่อยู่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยและชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติรุ่นลูกหลาน
- (2.) การสัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่ทหารและเจ้าหน้าที่ทหารที่ปฏิบัติงานรับผิดชอบในพื้นที่อาศัยของอดีตทหารจีนคณะชาติ และ
- (3.) เจ้าหน้าที่ข้าราชการพลเรือนที่ปฏิบัติงานและรับผิดชอบเกี่ยวข้องในพื้นที่อยู่อาศัยของราษฎรชาวจีนอพยพ เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ และ สาธารณสุขอำเภอ เป็นต้น และอาจจะมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชนทั้งในและนอกประเทศที่เข้ามาดำเนินงานเกี่ยวข้องกับกลุ่มราษฎรชาวจีนอพยพ
- (4.) สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่มูลนิธิเอกชนจากประเทศไต้หวัน ประจำประเทศไทย

การเสนอผลงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้นำเสนอ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความจากข้อมูลที่ได้แล้วนำมาเสนอผลงานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่ พ.ศ. 2527-2542 โดยในช่วงเวลาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าเป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านนโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดที่จะวิจัยในเรื่องที่กำหนด ดังนี้

1. ชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน
2. ศึกษาเฉพาะพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

พัฒนาการ หมายถึงสภาวะการณ์ที่มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมของเดิมหรือสภาวะการณ์ที่มีอยู่แล้วให้เจริญก้าวหน้าดีขึ้น พัฒนาการทางสังคมและชุมชนจึงเป็นเรื่องของระบบสังคมด้วยไม่ใช่เฉพาะเรื่องความเป็นอยู่ของคนเท่านั้น (ทวี ทิมขำ, 2528: 1-2)

การเปลี่ยนแปลง หมายถึงสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมพร้อมๆ กับการพัฒนาแต่การเปลี่ยนแปลงในบางครั้งก่อให้เกิดการจัดระเบียบในสังคมใหม่โดยมีการสร้างรูปแบบของพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นในขณะเดียวกันด้วย (นำชัย ทนุผล, นปป. : 1)

ชาวจีนอพยพ หมายถึงชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนภาคเหนือของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2504 ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศจีนเข้าสู่ระบอบคอมมิวนิสต์อันมีผลให้ฝ่ายพรรคก๊กมินตั๋งส่วนหนึ่งทางมณฑลยูนนานของประเทศจีนอพยพเข้ามาในประเทศพม่าและประเทศไทยในบริเวณภาคเหนือในที่สุด

บก.04 หมายถึงหน่วยงานทหารภายใต้ความรับผิดชอบของกองบัญชาการทหารสูงสุดที่รับผิดชอบชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนถึง พ.ศ. 2527

ฉก. 327(หรือหน่วยเฉพาะกิจ 327) หมายถึงหน่วยงานทหารภายใต้ความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 3 กองบัญชาการทหารสูงสุดที่เข้ารับผิดชอบชาวจีนอพยพอดีตทหารจีนคณะชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2527 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น กองกำลังนรศวร และกองกำลังผาเมืองในที่สุด

ซี.ไอ.เอ. (CIA/CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY) เป็นชื่อย่อของหน่วยสืบราชการลับของสหรัฐอเมริกาที่เข้าปฏิบัติการในประเทศต่างๆ ในประเทศโลกที่ 3 รวมทั้งประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงระยะเวลาที่เรียกว่า ภาวะสงครามเย็น หรือภาวะที่โลกแบ่งออกเป็นสองฝ่ายคือ ฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตยที่นำโดยประเทศสหรัฐอเมริกา และฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์ที่นำโดยประเทศสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน